

VONDEL

VOOR ONZE TIJD

DOOR C. VERMEER

Gedichten spreken tot alle tijden, zij heffen het incidentele tot het algemene. In een gedicht, zal het goed zijn, leeft de ziel van den dichter voort, en deze zal met zijn vreugde en smart, zijn idealisme en geloof, en ook met zijn twijfel, door het gedicht contact krijgen met hen die, in andere tijden misschien en onder andere omstandigheden, in wezen dezelfde verlangens en idealen bezitten, dezelfde blijdschap en droefheid ondervinden. Dan spreekt de ene mensenziel tot de andere.

Vondel leefde in een tijd van onrust. Zijn ouders waren om hun geloof uit Antwerpen naar Keulen gevlucht. Van Keulen verhuisden zij naar Utrecht en vandaar naar Amsterdam. Toen men in ons land wat op adem begon te komen (het Twaalfjarig Bestand was net aangevangen), brak in Duitsland de dertigjarige oorlog uit. Steden werden belegerd en verwoest; soldatenbenden van Wallenstein zwierven door het land, brandschatten de dorpen, plunderden de boerderijen en vertraptten het te veld staande gewas. En dat alles omdat het volk zich niet onder de macht van den keizer, die het geloofsdwang wilde opleggen, bukken wilde. De koning van Denemarken, die tevens hertog van Holstein was, kwam de Duitse protestanten te hulp. Hij werd echter naar zijn land teruggedreven. Slechts de kleine vesting Stralsund, aan de Duitse Oostzeekust, doorstond het maandenlang beleg dat de keizerlijken er om geslagen hadden. Dat was in het voorjaar van 1628. Het zag er toen voor de Duitse geloofsvrijheid zeer slecht uit. En alleen de heldhaftige verdediging van

Stralsund was een klein lichtpunt in de zwarte oorlogsnacht.

In datzelfde jaar, 1628, maakte Vondel een zakenreis naar Denemarken. Het moet voor den fieren dichter die toen reeds verscheidene malen voor recht en vrijheid opgetreden was, een grote gebeurtenis geweest zijn, de dappere Denen die hun Duitse broeders te hulp gekomen waren, in hun eigen land te kunnen bezoeken. Als hij dan ook vanuit dit land aan zijn vrienden in Holland schrijft, is zijn hart vol van de Duitse vrijheidsoorlog.

Aan zijn gastheer van de Muiderkring, P. C. Hooft, schrijft hij een dichterlijke brief waaruit blijkt hoe zwaar hem de Duitse geloofsstrijd wel op het hart lag. Het gehele gedicht doet ons denken aan een 17e eeuwse prent waarop men de gebeurtenissen van de tijd allegorisch voorstelde. Daarom heeft het voor ons misschien iets vreemds, iets bedachts, maar we moeten niet vergeten dat onze 17e eeuwse voorouders met bijzondere liefde zich in allegorische voorstellingen verdiepten.

Vondel schrijft dan dat hij in zijn verbeelding met enkele andere Hollanders door Noord-Duitsland reisde. En dan gebeurt het, dat

....op 't onvoorziest, terzijden uit den bosch,
Een achtbre Vrouw vooruit komt stooten met haer ros;
Bestuwt met eenen stoet van Vorsten en van Graven,
Die, aen haer trou verplicht, zich mè ter vlucht
begaven.

Als de Vrouw, die de Duitse vrijheid voorstelt, hen echter bemerkt, vlucht zij met een bange kreet: „Verraad, verraad!“, het bos

weer in. In haar angst wantrouwt zij ieder. Opgejaagd en voortgedreven, ziet zij overal en in alles gevaar. Slechts de haar toegeroepen verzekering, dat zij voor Hollanders toch niet hoeft te vluchten, doet haar stilhouden. Strijden de Hollanders ook niet, en met succes, voor hun vrijheid?

De vrouw heft nu een lange klacht aan van al wat zij doorstaan moet. Nergens heeft zij rust; het land is vol gevaar. Zij tracht nu door de vlucht het lijf te redden en hoopt Stralsund te bereiken,

...het vleck, dat in de duinen leit,
De weerelt door vermaert door heldendapperheit.

Zij verhaalt verder hoe haar bij middernacht een schim verschenen is, de geest van graaf Rudolf, een der slachtoffers van de ruwe soldatenbenden die het land onveilig maakten. Hij, een jonge man van 26 jaren, had de soldaten in zijn kasteel moeten binnen laten. Bij een, op het dronkemansfeest dat zij er binnen vierden, ontstane twist, werd hij door een keizerlijk officier vermoord.

Waer zal oprechte trou voortaan zich op verlaeten?
'k Ontslot mijn Graeflijckheit aen Oostenrijcks
soldaeten,

En vierde ze den toom, als waer ick aller slaef.
Een ander had de daet, en ick den naem van Graef.
Ick ben gezworen Heer; een vreemde stelt my
wetten.

Men troontme onnozeliijk op vrolijcke bancketten.
Men hoort my, onder schijn van onderlingh krackeel.

Nauwelijks is de vrouw met haar verhaal ten einde,

.... of 't heele bosch dat barst
Van dreun en donder, brant en blixems der
musketten,
En galmt van wapenklanck, van tromlen, en
trompetten.
Een ieder vlucht zijns weeghs.

Het is hier dat de dichter zelf het woord neemt. Maar het is niet alleen de klacht om de Duitse vrijheid, die hij uitspreekt. Het is meer. Plotseling stijgt het gedicht tot ver boven zijn tijd uit. Hier wordt de klacht gehoord van een mensenziel, wien deze wereld met al haar kwaad benauwt. De ene mens onderdrukt de ander. Het leven en geluk van duizenden, van een geheel volk,

wordt opgeofferd — waarvoor?... Om met een pop te prijken, om een dode roem.

Hier klaegh ick: Heer hoe langh, hoe langh hebt
ghij besloten
Den aerdiboem tot een roof te geven aen de
Grooten,
Wier staetzucht 's vollecks vleesch, als roest het
yzer, eef?
d' Onschuldighe gemeent' bekoopt met bloet en
zweet
Hun overdwaelische ¹⁾ pracht. Om met een pop te
prijcken
Wort al de weereltkloot een kerreckhof vol lijcken,
Vol rottings, en vol stancks.

Regeert God dan niet meer? Waarom laat Hij dit alles toe? Welk doel heeft Hij dan met de wereld, als Hij er ongestraft het kwaad zijn gang laat gaan?

...Hoe tref ick hier uw doel?
Dit ziet ghe van om hoogh, en draeght u traegh
en koel
In straffen der misdaen en gruwelijcke stucken. —
Wat zal van deze zaeck besluiten 's menschen
zotheit?

En dan weet de dichter het ineens: de onrust van de wereld doet ons de rust zoeken waar zij alleen te vinden is, bij God zelf.

't Behaegde u rust alleen te stellen in uw Godtheit,
Opdat men ze in u zoecke, en d' ydelheên veracht'.

En met een korte, gedragen hymne besluit de dichter:

O onbeweeghlijke as, om wie de dinghen draeien;
Die van geen roeren weet, wat stormen dat 'er
waeien,
Verleen mijn ziele rust in uwe vastigheid;
Terwijl het aerdtrijck hier mijn voeten vrede ontzeit.

Is dit niet voor alle tijden, ook voor onze tijd? Een wereld vol onrust, vol onrecht, bedrog; een wereld waarin de sterke de zwakke verdrukt, waar het geweld de rechtvaardigheid vermoordt, — is zo de wereld van thans ook niet? En ons verlangen gaat uit naar Hem bij Wien onze onrust stil kan worden.

„Verleen mijn ziele rust in uwe vastigheid“.
„Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.“

¹⁾ buitensporig.

